

Pregledni znanstveni članek
UDK 347.958(497.4)

O nekaterih vprašanjih v zvezi z dopuščeno revizijo po ZPP-D

DR. MILE DOLENC,
Vrhovni sodnik na Vrhovnem sodišču RS

1. Uvod

Novela ZPP-D je med številnimi novostmi prinesla tudi drugačno ureditev revizije. Sprememba je daljnosežnejša, kot se morda zdi na prvi pogled.

Nova ureditev revizije je bila sprejeta predvsem zaradi preobremenjenosti Vrhovnega sodišča. Statistični podatki potrjujejo povečano obremenjenost civilnega oddelka Vrhovnega sodišča, ki v največji meri uporablja določbe ZPP glede revizije (poleg gospodarskega in delovno-socialnega oddelka). Civilni oddelek je v letu 1999 prejel v reševanje 637 zadev (pripad), v letu 2008 pa 1275 zadev, torej dvakrat več zadev. Medtem ko je imel oddelek v letu 1999 9 vrhovnih sodnikov, se je njihovo število v letu 2008 zvišalo (le) na 10. Zato ni nepričakovano, da se je v desetletnem obdobju bistveno povečalo število nerešenih zadev. Medtem ko je bilo takih zadev konec leta 1999 387 (polovica pripada), je njihovo število konec leta 2008 znašalo 1994 (enainpolkrat več, kot je znašal pripad). Temu ustrezno se je povečal tudi povprečen čas reševanja zadev. Stanje bi bilo gotovo še neprimerno slabše, če se ne bi v zadnjem času na oddelku bistveno povečalo število strokovnih sodelavcev. Opisano stanje je vsekakor zahtevalo rešitev problema.

2. Vrednost izpodbijanega dela odločbe

Novela ZPP-D je pravnomočne sodne odločbe glede revizibilnosti razdelila na tri skupine, upoštevaje vrednost izpodbijanega dela odločbe:

- a) če vrednost izpodbijanega dela ne presega 2.000 eurov, revizija nikoli ni dovoljena (ne velja za delovne in socialne spore);

- b) če vrednost izpodbijanega dela presega 40.000 eurov (v gospodarskih sporih 200.000 eurov), je revizija vedno dovoljena;
- c) če gre za vmesno vrednost izpodbijanega dela (med 2.000 in 40.000 oziroma 200.000 eurov), veljajo pravila o dopuščeni reviziji.¹

Vrednost izpodbijanega dela odločbe je le na prvi pogled neproblematična. Na podlagi določb ZPP pred uveljavitvijo novele ZPP-D se je razvila razvejena praksa Vrhovnega sodišča prav v zvezi z vrednostjo izpodbijanega dela sodne odločbe.

Problematicni so primeri objektivne kumulacije zahtevkov. Tudi za dovoljenost revizije Vrhovno sodišče uporablja določbe 41. člena ZPP² z argumentacijo, da so uvrščene v poglavje »ugotovitev vrednosti spornega predmeta« in vsebinsko dopolnjujejo 39. člen ZPP, ki vsebuje temeljno pravilo tega poglavja in se uporablja tudi za ugotovitev pravice do revizije.³ Če imajo tožbeni zahtevki različno dejansko ali različno pravno podlago, je zato za dovoljenost revizije odločilna vrednost vsakega posameznega zahtevka (drugi odstavek 41. člena ZPP). Enakost dejanske in pravne podlage je razumljena bolj ali manj dobesečno.⁴ Posledica je ta, da tudi tedaj, ko tožnik oblikuje en sam tožbeni predlog, Vrhovno sodišče pogosto »cepi« zahtevek na več zahtevkov, pač glede na to, koliko različnih dejanskih ali pravnih podlag ga utemeljuje. Posledice so lahko zelo nenavadne. Če je npr. reverzibilen le del odškodninskega zahtevka, nastalega iz istega škodnega dejanja, lahko odločanje revizijskega sodišča pripelje do tega, da bo npr. po sodbi pritožbenega sodišča obstajala odgovornost toženca za povzročeno nematerialno škodo, po odločbi revizijskega sodišča pa za isti škodni dogodek ne bo njegove odgovornosti za povzročeno materialno škodo.⁵ Tak rezultat je gotovo težko uskladiti z elementarnim pravnim občutkom.

ZPP-D poskuša problem odpraviti z določbo petega odstavka 367. člena, po kateri se vrednost izpodbijanega dela pravnomočne sodbe ne glede na drugi odstavek 41. člena tega zakona

¹ V Avstriji je po par. 502 ZPO spodnja meja določena s 4000 euri, zgornja pa z 20.000 euri; upoštevajoč gospodarsko razvitost obeh držav, se zdi naša zgornja meja, zlasti v gospodarskih sporih, nesorazmerno visoka.

² To podlago za presojo dovoljenosti revizije je ostro grajala N. Šorli v Lukenda – nov razlog za zavrnjenje revizije? Pravna praksa, št. 8/2007.

³ Tako na primer sklep III Ips 28/2000 z dne 24. 5. 2000, sklep II Ips 271/2001 z dne 24. 1. 2002, sklep III Ips 125/2001 z dne 30. 5. 2002, sklep III Ips 94/2002 z dne 6. 2. 2003, sklep III Ips 28/2004 z dne 15. 2. 2005, sklep III Ips 167/2006 z dne 24. 4. 2007; vseh je že nepregledna množica.

⁴ V zadevi III Ips 119/2006 je npr. Vrhovno sodišče v sklepu z dne 17. 10. 2006 po ugotovitvi, da je tožeča stran-ka vsak mesec po prejemu računov od dobavitelja elektrike pripravila razdelilnik stroškov po kriteriju zasedbe m², zaključilo, da ima zahtevke za določeno obračunsko obdobje (ki znaša mesec dni). Zato je tožbeni zahtevek »cepilo« na mesečne zahtevke, ki imajo različno dejansko podlago (nanašajo se na različno obdobje, v vsakem obdobju pa je bila poraba električne energije različna), in posledično zaradi nezadostne vrednosti posameznih zahtevkov revizijo zavrglo.

⁵ Cepitev odškodninskega zahtevka na premoženjski in nepremoženjski del je grajal T. Mavri v Revizija in vrednost spornega predmeta, Pravna praksa, št. 48/2006.

ugotovi s seštevkom vrednosti posameznih zahtevkov oziroma delov teh zahtevkov, ki so še sporni, če je odločitev o reviziji odvisna od rešitve pravnih vprašanj, ki so skupna za vse navedene zahtevke, ali če so posamezni zahtevki med seboj tako povezani, da je odločitev o posameznem zahtevku odvisna od odločitve o drugem zahtevku. Določba bo odločanje o dopustnosti revizije prej zapletla kot olajšala.⁶ Ne samo, da ni povsem jasno, kdaj so posamezni zahtevki med seboj tako povezani, da je odločitev o posameznem zahtevku odvisna od odločitve o drugem zahtevku, pač pa že sam postopek odločanja o dopustnosti revizije pogosto ne bo dal zanesljive podlage za odločitev. Stranke same namreč zahtevkov ne »cepijo« glede na različno dejansko in pravno podlago, pač pa to naredi samo revizijsko sodišče, pri čemer se opira na podatke iz celotnega spisa, nemalokrat upoštevajoč tudi listinsko dokumentacijo. Ker bo po novi ureditvi revizijsko sodišče o dopustnosti revizije praviloma odločalo le na podlagi predloga stranke in drugostopenjske odločbe (2. odstavek 367.b člena ZPP), včasih ne bo imelo na voljo dovolj podatkov za odločanje. Primerneje bi bilo, če bi se določba petega odstavka 367. člena glasila: »Vrednost izpodbijanega dela pravnomočne sodbe se ne glede na drugi odstavek 41. člena tega zakona ugotovi s seštevkom vrednosti posameznih zahtevkov oziroma delov teh zahtevkov, ki so še sporni.«

3. Kriteriji za dopustitev revizije

Kriteriji za dopustitev revizije so določeni v 1. odstavku 367.a člena ZPP. Vrhovno sodišče jo dopusti, če je od njegove odločitve mogoče pričakovati odločitev o pravnem vprašanju, ki je pomembno za zagotovitev pravne varnosti, enotne uporabe prava ali za razvoj prava preko sodne prakse. Temeljno pravilo o dopustnosti revizije je podobno nemškemu pravilu iz 2. odstavka par. 543 ZPO, po katerem se revizija dopusti, če ima zadeva načelen pomen ali če je odločitev revizijskega sodišča potrebna zaradi razvoja prava ali zagotovitve enotnosti sodne prakse. Zdi se, da je imel naš zakonodajalec manj zaupanja v presojo Vrhovnega sodišča, kot ga ima nemški zakonodajalec v presojo nemških instančnih sodišč, in je zato želel pravilo še natančneje izoblikovati, tako da ga je dopolnil z naslednjim stavkom:

»Sodišče dopusti revizijo zlasti v primerih:

- če gre za pravno vprašanje, glede katerega odločitev sodišča druge stopnje odstopa od sodne prakse vrhovnega sodišča, ali
- če gre za pravno vprašanje, glede katerega sodne prakse vrhovnega sodišča ni, še zlasti, če sodna praksa višjih sodišč ni enotna, ali
- če gre za pravno vprašanje, glede katerega sodna praksa vrhovnega sodišča ni enotna.«

⁶ Tako tudi L. Ude v *Reforma revizije in zahteva za varstvo zakonitosti*, Podjetje in delo, št. 7/2007.

V obrazložitvi predloga novele ZPP-D⁷ je navedeno, da je ureditev povzeta po par. 502 avstrijskega ZPO. Na avstrijsko ureditev res zelo spominja, ni pa identična.⁸ V napovednem stavku iz 1. odstavka 367.a člena manjka beseda »lahko«. Tako, kot se sedaj glasi, napeljuje na sklepanje (razlago), da bi moralo Vrhovno sodišče revizijo v navedenih primerih vedno dopustiti. Namera oblikovalcev zakonskega besedila je bila očitno drugačna. V obrazložitvi predloga novele je zapisano: »... so naštetih tudi najpogostejši primeri, v katerih bo mogoča dopuščena revizija, vse seveda pod pogojem, da gre za pravna vprašanja, ki so pomembna za zagotovitev pravne varnosti, enotne uporabe prava ali za razvoj prava preko sodne prakse.« Tudi A. Galič razume zakonsko ureditev tako, da je treba temeljno pravilo uporabiti v vsakem primeru.⁹ Pričakovati je, da bo tako razumevanje nove ureditve dopuščene revizije sprejela tudi sodna praksa. Če bo šlo po tej poti, bo Vrhovno sodišče s tem (s selekcioniranjem zadev, o katerih bo odločalo) prevzelo izjemno odgovornost za delovanje celotnega sodnega sistema in s tem pravne države sploh. Le z občutkom za pravo mero bo lahko kos zaupani nalogi.

Kriterij, postavljen v prvem stavku 1. odstavka 367.a člena ZPP, je zelo raztegljiv. H. W. Fashing poudarja, da pomembnost pravnega vprašanja ni isto kot načelen pomen vprašanja. Gre za nižjo stopnjo pomembnosti. Zadostuje že, da pomen rešitve pravnega vprašanja sega preko konkretne zadeve.¹⁰ Tako stališče se zdi razumno tudi za naš pravni red. Če ta kriterij prilagajamo še (vsakokratni) oceni, koliko zadev lahko Vrhovno sodišče kakovostno obvlada,¹¹ dobimo najbrž sprejemljivo rešitev tudi za naš pravni red. Drugačno razumevanje določbe pa je mogoče razbrati iz obrazložitve predloga novele ZPP-D. Ta npr. pojasnjuje, da pogoj »pričakovanja odločitve o pravnem vprašanju« predpostavlja, da gre za pravna vprašanja, ki še niso rešena – torej glede katerih sodne prakse Vrhovnega sodišča še ni ali ni enotna ali pa je, pa se v praksi sodišč nižjih stopenj še ni dovolj uveljavila. Zato naj bi bilo možno, da tudi v primeru celo verjetne kršitve glede kakšnega pomembnega instituta (na primer načelo kontradiktornosti) revizija ne

⁷ Poročevalec DZ, št. 21/2007.

⁸ Prvi odstavek par. 502 avstrijskega ZPO se glasi:

»Gegen das Urteil des Berufungsgerichts ist die Revision nur zulässig, wenn die Entscheidung von der Lösung einer Rechtsfrage des materiellen Rechts oder des Verfahrensrechts abhängt, der zur Wahrung der Rechtseinheit, Rechtssicherheit oder Rechtsentwicklung erhebliche Bedeutung zukommt, etwa weil das Berufungsgericht von der Rechtsprechung des Obersten Gerichtshofs abweicht oder eine solche Rechtsprechung fehlt oder uneinheitlich ist.«

⁹ V prispevku: Za reformo revizije v pravnem postopku, objavljenem v Pravni praksi, št. 43/2007, pove:

V omenjenem predlogu 367.a člena ZPP so sicer primeroma naštetih še primeri, ki lahko ustrezajo generalni klavzuli: »... zlasti v primerih: če gre za pravno vprašanje, glede katerega odločitev sodišča druge stopnje odstopa od sodne prakse vrhovnega sodišča, ali če gre za pravno vprašanje, glede katerega sodne prakse vrhovnega sodišča ni, še zlasti, če sodna praksa višjih sodišč ni enotna, ali če gre za pravno vprašanje, glede katerega sodna praksa vrhovnega sodišča ni enotna.« Vendar primarna ostaja generalna klavzula.

¹⁰ Lehrbuch des oesterreichischen Zivilprozessrechts, 2. izdaja, 1990, str. 938.

¹¹ Tako A. Galič v Za reformo revizije v pravnem postopku, Pravna praksa, št. 43/2007.

bo dopuščena, če Vrhovno sodišče oceni, da je glede teh vprašanj že izoblikovalo dovolj jasna stališča in da ni potrebe, da bi jih v tej zadevi še enkrat ponavljalo. Pretiravanje v tej smeri utegne pripeljati do stanja, ko bi se Vrhovno sodišče izreklo o vseh zanj pravno pomembnih vprašanjih, praksa nižjih sodišč pa bi tekla po svoje, še zlasti glede »manj pomembnih« pravnih vprašanj. Enotna uporaba prava pač ni v tem, da se najvišje sodišče v državi izreče o vseh pomembnih pravnih vprašanjih, pač pa predvsem v tem, da se udejanji v konkretnih primerih skozi odločbe (predvsem) prvostopenjskih sodišč. To pa je mogoče zagotoviti le tako, da se s sveta spravijo sodne odločbe, ki ne pomenijo enotne uporabe prava.¹²

Po določbi 22. člena Ustave RS je vsakomur zagotovljeno enako varstvo njegovih pravic v postopku pred sodiščem. Enako varstvo pravic predvsem pomeni, da mora sodni sistem proizvajati take (končne) sodne odločbe, ki zagotavljajo enako (končno) odločanje v primerih, ki so v bistvenih elementih dejanskega stanja enaki. Drugače povedano, pravo mora biti za vse enako uporabljeno. Potreba po tretji instanci korenini prav v tej zahtevi. Najvišje sodišče v državi mora z odločanjem o rednih in izrednih pravnih sredstvih zagotavljati enotno uporabo prava na celotnem območju njegove veljave.¹³ Pretirano zapiranje dostopa do Vrhovnega sodišča in njegov umik zgolj v »akademsko sfero« bi bila zato najbrž zelo sporna tudi z ustavnega vidika.

4. Potreba po boljšem informacijskem sistemu

V praksi bo nedvomno največ primerov, ki so navedeni v drugem stavku 1. odstavka 367.a člena ZPP. Vsi zadevajo sodno prakso. Vsako pravno vprašanje je bodisi tako, da je nanj Vrhovno sodišče že odgovorilo ali pa nanj še ni odgovorilo. To je razvidno iz njegovih odločb. Med tistimi, na katere je že odgovorilo, so lahko le primeri, ko je sodna praksa Vrhovnega sodišča enotna, in primeri, ko sodna praksa ni enotna. Tretje možnosti ni. Tudi take primere je vsaj načeloma mogoče zlahka razbrati iz judikature Vrhovnega sodišča. Zakonsko navedeni primeri so zato taki, da abstraktno vzeto ne bi smeli predstavljati problema. Problem pa se, kot običajno, pokaže na konkretni ravni. Z njim se bodo najprej soočile stranke, ki bodo hotele zadostiti zahtevam iz 4. in 5. odstavka 367.b člena ZPP.

Po določbi 4. odstavka navedenega člena mora stranka v predlogu za dopustitev revizije med drugim natančno in konkretno izkazati tudi obstoj sodne prakse Vrhovnega sodišča, od katere naj bi odločitev odstopala, oziroma neenotnost sodne prakse. V ta namen mora po določbi naslednjega odstavka navesti opravilne številke zadev, o katerih je odločalo Vrhovno sodišče, kopije sodnih odločb sodišč druge stopnje, na katere se sklicuje, pa mora kar predložiti.

¹² Tako je razumeti tudi stališče D. Wedam - Lukič v: Ali naj bo dovoljenost revizije v »diskreciji« vrhovnega sodišča? Pravna praksa, št. 36/2007.

¹³ S. Triva, M. Dika, Građansko parnično procesno pravo, 7. izdaja, str. 719.

Vsa sodna praksa strankam ni dostopna. Odločbe Vrhovnega sodišča se objavljajo na njegovi internetni strani šele nekaj zadnjih let. Nekaj sodnih odločb je prav tako v zadnjem času objavljenih v zbirkah odločb Vrhovnega sodišča. Mnoge sodne odločbe so sicer dostopne preko IUS INFO, a ne brezplačno. Mnoge sodne odločbe pa niso nikjer objavljene. To še zlasti velja za starejše odločbe in za odločbe sodišč druge stopnje. Vprašanje dostopnosti judikature sicer ni slovenska specifičnost. Problematizira ga tudi avstrijska literatura v zvezi z revizijskim odločanjem po ZPO.¹⁴

Poseben problem je odnos do judikature, nastale pred osamosvojitvijo Slovenije. Nikoli ni bilo zavzeto jasno stališče, kakšen pomen ji gre v današnjem času. Po eni strani gre za obsežno judikaturu najvišjih sodišč z območja drugih republik nekdanje skupne države, glede katere je opazna močna zadržanost pri njihovi uporabi, po drugi strani pa za sodne odločbe slovenskih sodišč, ki imajo ali bi morale imeti vsaj za nekatere zakone (npr. ZOR, ZPP, ZIP ipd.) še vedno bolj ali manj enak pomen za pravni red Republike Slovenije, kot ga imajo sedanje.

V praksi se pri iskanju relevantne judikature najpogosteje uporablja informacijski sistem IUS INFO. Iskanje relevantnih odločb v tem sistemu pa se pogosto izkaže za izjemno zamudnega, včasih tudi jalovega. Razlog je v obdelavi sodnih odločb.¹⁵ Nadaljnji problem je vsebina sodnih odločb. Pogosto so namreč pisane samo za konkreten sodni spor, ne pa tako, da bi na njihovi podlagi lahko razpoznali stališče sodišča za nedoločeno število primerov iste vrste. Iz marsikaterih sodnih odločb ni mogoče razbrati relevantnega dejanskega stanja. Za pravno državo bi se vsekakor spodobilo, da bi vzpostavila enoten in brezplačen informacijski sistem, ki bi trajno zajemal na pregleden in lahko dostopen način vse odločbe Vrhovnega sodišča in sodišč druge stopnje. Na ta način bi bilo sploh omogočeno objektivizirano odločanje o dopustnosti revizij.

Ne nazadnje kaže dodati, da so za odločanje o dopustitvi revizije relevantni tudi primeri, ko obstaja sodna praksa Vrhovnega sodišča, odločitev sodišča druge stopnje pa je skladna s tako sodno prakso. V takih primerih pride v poštev ponoven razmislek Vrhovnega sodišča o lastni sodni praksi, razmislek o tem, ali je njegov prejšnji odgovor na pomembno pravno vprašanje še vedno ustrezen.

5. Nekateri praktični problemi

Nova ureditev revizije je povzročila prve probleme na nepričakovanem področju. V praksi se je namreč najprej zastavilo vprašanje, kako v luči nove ureditve revizije (po določbah ZPP-D) razumeti določbe posebnih predpisov, ki določajo, da je revizija v posebnem postopku dopust-

¹⁴ Npr. H. W. Fasching, navedeno delo, str. 941.

¹⁵ Pri označbi institutov, na katere se odločba nanaša, se vpisujejo vsi instituti, ki se jih odločba »dotakne,« kar vodi do kopičenja nepomembnih odločb na istem mestu in s tem do težavnega »prebiranja;« t. i. »jedra« odločb so pogosto premalo informativna glede *ratio decidendi* odločitve.

na. Nova ureditev dovoljenosti revizije med drugim ne pozna več delitve na premoženjske in druge (nepremoženjske) spore, kot jo je poznala stara ureditev, ki je v 2. odstavku 367. člena ZPP določala vrednosti prag za dovoljenost revizije v premoženjskih sporih. V nepremoženjskih sporih je bila (*argumentum a contrario*) vedno dovoljena, prav tako v nekaterih posebej določenih sporih (navedenih v 3. odstavku 367. člena ZPP).

Ker po ureditvi iz ZPP-D ni več nobenega spora (po določbah ZPP), ki bi imel že sam po sebi (predvsem zaradi posebne pomembnosti pravice ali obveznosti, o kateri teče spor) prost vstop v revizijski postopek, se kar sama po sebi ponuja misel, ali ni nemara zakonodajalec želel s tako ureditvijo poseči tudi na tiste določbe posebnih zakonov, ki so bile sprejete pred uveljavitvijo ZPP-D in (na splošno) dovoljujejo revizijo v posebnih postopkih, ter jih derogirati v tem smislu, da zoper pravnomočne odločbe v takih postopkih ne bi bila vedno dovoljena revizija, pač pa le ob izpolnitvi pogojev iz 367. člena noveliranega ZPP. Največ posebnih postopkov je urejenih v Zakonu o nepravdnem postopku. Ta v 34. členu postavlja splošno pravilo, po katerem revizija ni dovoljena, razen če zakon določa drugače. ZNP drugače določa glede sklepa o popolnem ali delnem odvzemu poslovne sposobnosti (52. člen), glede sklepa o podaljšanju roditeljske pravice (60. člen), glede odločbe sodišča druge stopnje o določitvi odškodnine (103. člen) ter v stanovanjskih zadevah glede odločbe sodišča druge stopnje, s katero je odločeno o stanovanjski pravici ali pravici uporabe stanovanja (2. odstavek 111. člena). Po določbi 103. člena ZNP je zoper odločbo sodišča druge stopnje dovoljena revizija, če vrednost izpodbijanega dela pravnomočne odločbe presega vrednost, ki jo zakon o pravnem postopku predpisuje kot pogoj za dovoljenost revizije, kar najbrž dovolj zgovorno izkazuje namero zakonodajalca, da naj bo revizija dovoljena pod pogoji vsakokratne ureditve revizije v ZPP. V vseh drugih primerih ZNP revizijo zgolj na splošno dovoljuje. Za te primere in tudi druge, določene na podoben način v drugih zakonih,¹⁶ se zaenkrat na Vrhovnem sodišču večinsko zagovarja stališče, da je revizija dovoljena brez omejitev iz ZPP-D.

Revizijski postopek poteka »dvofazno«. Smisel tako zastavljenega postopka je predvsem v tem, da ima Vrhovno sodišče pri odločanju o dopustnosti revizije pred očmi zgolj ali vsaj predvsem pomen samega pravnega vprašanja, o katerem naj odloči, in ne celotne konkretne zadeve. Služi predvsem temu, da se ločeno obravnava pomembnost pravnega vprašanja od njegove pravilne rešenosti na pritožbeni ravni.¹⁷ Temu primerno je oblikovan tudi sam postopek odločanja o dopustitvi revizije. Senat treh sodnikov o njej odloči brez sodnega spisa in brez izjave nasprotne stranke, saj gre za nekontradiktoren postopek.¹⁸ Taka ureditev pa

¹⁶ Npr. po 4. odstavku 39. členu Zakona o medijih (objava popravka in odgovora) ali po 4. odstavku 50. in 4. odstavku 67. členu Zakonu o duševnem zdravju (sprejem na oddelek s posebnim nadzorom, v varovani oddelek ali v nadzorovano obravnavo).

¹⁷ Tako A. Galič v Za reformo revizije v pravnem postopku, Pravna praksa, št. 43/2007.

¹⁸ A. Galič, Novela zakona o pravnem postopku (ZPP-D), Pravna praksa, št. 22/2008.

ni brez pomanjkljivosti. Predlog za dopustitev revizije mora stranka podati v 30 dneh po vročitvi pravnomočne sodbe sodišča druge stopnje (1. odstavek 367.b člena ZPP). Čeprav o tem ni posebne določbe, bo moral senat treh sodnikov presoјati tudi pravočasnost vloženih predlogov za dopustitev revizije in prepozne predloge zavreči (oziroma skleniti, da revizija ni dopustna).¹⁹ To pa lahko naredi le na podlagi podatkov (iz vročilnice) o datumu vročitve pravnomočne sodbe sodišča druge stopnje, ki jih vsebuje sodni spis.

Zelo redka so pravna vprašanja, ki jih je mogoče rešiti ne oziraje se na konkreten dejanski stan, ugotovljen v posamezni zadevi. Dejansko stanje, ki ga opisujejo revidenti v revizijah, je pogosto prilagojeno (zavestno ali nezavedno) želji po njeni uspešnosti. Celotno relevantno dejansko stanje tudi ni vedno razvidno iz odločbe sodišča druge stopnje, ki jo mora stranka priložiti predlogu za dopustitev revizije. Če bo senat treh sodnikov vedno odločal brez sodnega spisa, bo prihajalo do primerov, ko se bo ob odločanju o reviziji pokazalo, da sploh ne bi smela biti dovoljena.

Za obrazložitev sklepa, s katerim se predlog za dopustitev revizije zavrne, zadošča, da se senat treh sodnikov splošno sklicuje na neobstoj pogojev iz 367.a člena ZPP (2. odstavek 367.c člena ZPP). Ta določba je seveda dobrodošla, saj odločilno prispeva k nujno potrebni razbremenitvi Vrhovnega sodišča. Ima pa seveda tudi pomanjkljivost. Ta je v tem, da tretje osebe (tiste, ki niso stranke v konkretni pravdni zadevi) ne bodo vedele, zakaj je bil predlog zavrnjen. To bi lahko vodilo do kopičenja predlogov za dopustitev revizij v podobnih primerih. Neobrazloženost sklepov o zavrnitvi predlogov za dopustitev revizije bi utegnila voditi tudi do nekonsistentnosti odločanja samega Vrhovnega sodišča.

Po določbi 4. odstavka 367.a člena ZPP zoper sklep o dopustitvi revizije oziroma sklep, da revizija ni dopustna, ni pritožbe. Brez te določbe bi celotna ureditev dopuščene revizije izgubila vsak smisel.

Po določbi 3. odstavka 367.c člena ZPP Vrhovno sodišče v sklepu o dopustitvi revizije navede, v katerem delu oziroma glede katerih konkretnih pravnih vprašanj se revizija dovoli. Na tako začrtane meje revizijskega preizkusa je tudi samo vezano. Po določbi 2. odstavka 371. člena ZPP namreč v primeru dopuščene revizije sodišče preizkusi izpodbijano sodbo samo v tistem delu in glede tistih konkretnih pravnih vprašanj, glede katerih je bila revizija dopuščena. To samo po sebi ne more biti vprašljivo, če bi odločalo samo o zastavljenih pravnih vprašanjih. Vendar pa revizijsko sodišče odloči tudi o sami reviziji (zadevi).

Če revizijsko sodišče revizijo zavrne, to ne povzroči nobenih posebnih problemov. Drugače pa je, če bi reviziji ugodilo in samo odločilo o stvari. Po določbi 1. odstavka 380. člena ZPP re-

¹⁹ Prek določbe 383. člena ZPP vodi pot do 1. odstavka 346. člena ZPP, po katerem bi predlog za dopustitev revizije zavrgel že sodnik poročevalec.

vizijsko sodišče, če ugotovi, da je bilo materialno pravo zmotno uporabljeno, ugotovi reviziji in spremeni izpodbijano sodbo. Ta določba je že sama po sebi slabo oblikovana, ker ne upošteva možnosti, da je lahko odločitev kljub napačni uporabi materialnega prava še vedno pravilna.²⁰ Izjema od pravila je določena v 2. odstavku istega člena, po katerem ugotovi revizijsko sodišče s sklepom reviziji in v celoti ali deloma razveljavi sodbo sodišča prve in druge stopnje ali samo sodbo sodišča druge stopnje in vrne zadevo v novo sojenje sodišču prve oziroma druge stopnje, če ugotovi, da je bilo zaradi zmotne uporabe materialnega prava dejansko stanje nepopolno ugotovljeno in da zato ni pogojev za spremembo izpodbijane sodbe. Tako določena izjema pa zaradi omejenosti materialno pravnega preizkusa ne zajema vseh primerov, ko sprememba izpodbijane odločbe ne bi smela biti dopustna. Nemško zvezno sodišče po izrecni zakonski določbi (3. odstavek par. 557 ZPO) ni vezano na revizijske razloge.²¹ Če podvomi v pravilno uporabo materialnega prava, na katerega sicer revizije ni mogoče opreti,²² vrne po 4. odstavku par. 563 ZPO zadevo v obravnavo in odločanje pritožbenemu sodišču. Nova ureditev dopuščene revizije bo vsekakor terjala previdnost pri izvajanju reformatoričnih pooblastil revizijskega sodišča.

6. Kakšno bo število dopuščenih revizij

V splošnem velja prepričanje, da bo dopuščenih revizij sorazmerno malo, ne več kot deset odstotkov.²³ Če se opremo na izkušnje Vrhovnega sodišča zvezi z ureditvijo revizije v ZUS-1, ki sicer ni enako urejena kot dopuščena revizija po ZPP,²⁴ je pa v določeni meri vendarle podobna, bi bila ocena lahko tudi drugačna. V letu 2007 je upravni oddelek Vrhovnega sodišča obravnaval 834 revizij, zavrnil jih je 345 ali 41 odstotkov, v letu 2008 pa je obravnaval 1226 revizij, zavrnil pa je 802 revizij ali 65 odstotkov.

²⁰ Nemški ZPO ima za tak primer posebno določbo v par. 561.

²¹ Obravnavati mora procesne kršitve, ki jih mora upoštevati po uradni dolžnosti, druge zatrjevane procesne kršitve le, če so bile pravočasno grajanje, v ničemer pa ni vezano na revidentove razloge glede zmotne uporabe materialnega prava; tako tudi Rosenberg/Schwab/Gottwald, *Zivilprozessrecht*, 16. izdaja, 2004, str. 1022.

²² Po 1. odstavku par. 545 ZPO revizije ni mogoče opreti na zmotno uporabo prava, katerega veljavnost ne sega prek območja višjega deželnega sodišča.

²³ Tako npr. A. Galič v *Za reformo revizije v pravdnem postopku*, *Pravna praksa*, št. 43/2007.

²⁴ Po določbah 2. odstavka 83. člena ZUS-1 je revizija dovoljena:

»1. če vrednost izpodbijanega dela dokončnega upravnega akta oziroma pravnomočne sodbe, če je sodišče odločilo meritorno, v zadevah, v katerih je pravica ali obveznost stranke izražena v denarni vrednosti, presega 20.000 evrov;

2. če gre po vsebini zadeve za odločitev o pomembnem pravnem vprašanju ali če odločba sodišča prve stopnje odstopa od sodne prakse vrhovnega sodišča glede pravnega vprašanja, ki je bistveno za odločitev, ali če v sodni praksi sodišča prve stopnje o tem pravnem vprašanju ni enotnosti, vrhovno sodišče pa o tem še ni odločalo;

3. če ima odločitev, ki se izpodbija v upravnem sporu, zelo hude posledice za stranko.«

Potreba po vlaganju revizij zoper odločbe sodišče druge stopnje je načeloma odvisna predvsem od:

- kvalitete odločanja pritožbenih sodišč; čim več je napačnih odločitev, toliko večja je potreba po popravkih v revizijskem postopku;
- od jasnosti in koherentnosti doktrin, teorij, konceptov, na katerih temelji odločanje Vrhovnega sodišča; pretirana kazuističnost odločanja povečuje potrebo po vedno novem odločanju, ker se ustvarja vtis, da je vsak primer specifičen in da zato terjaja posebno obravnavo;
- od kvalitete pravnih predpisov; slabi, notranje neusklajeni predpisi zahtevajo vedno nova tolmačenja;
- od pogostnosti spreminjanja pravnih predpisov; stalno spreminjanje predpisov izničuje ustaljenost sodne prakse;
- od kvalitete dela odvetnikov; če odvetnik stranki dovolj strokovno in pošteno prikaže možnosti za uspeh, prepreči vlaganje nepotrebnih pravnih sredstev.

Dopusčena revizija je bila prvič uvedena v naš pravni red z novelo ZDSS-1. Določen pa ji je bil le zelo ozek prostor za udejanjenje. Zato ni naključje, da ni mogla bistveno vplivati na revizijskih pripad zadev delovnega in socialnega oddelka Vrhovnega sodišča. Medtem ko je ta znašal leta 2004 322 zadev, pa se je v letu 2008 povzpел na 547 zadev. Ob tem se je še bistveno povečalo število pritožb zoper sklepe Višjega delovnega in socialnega sodišča. V letu 2005 je bilo pritožb le 7, v letu 2008 pa kar 127. Velikanska večina jih zadeva odločanje Višjega delovnega in socialnega sodišča o dopustnosti revizij. Zanimivi so tudi podatki o uspešnosti pritožb. Medtem ko so bile v letu 2006 zavrnjene 4 pritožbe (ob 7 pripadlih zadevah), je bilo v letu 2006 neuspešnih 26 (ob pripadu 45 zadev), v letu 2007 je bilo takih pritožb 90 (ob pripadu 134 zadev) in v letu kar 116 (ob pripadu 127 zadev). Ti podatki govoriyo v prid manjšemu odstotku dopuščenih revizij.

7. Potreba po drugačni organiziranosti Vrhovnega sodišča

Ni mogoče dovolj poudariti pomena enotne sodne prakse samega Vrhovnega sodišča. Če tega ne zagotavlja, postane poglavitna ovira za hitrejše sojenje na nižjih stopnjah. Najpomembnejši razlog za zastoje v zahtevnejših zadevah je namreč v tem, da sodnik ne ve, kako naj reši pravna vprašanja. Ob slabih zakonih (z dvoumnimi, protislovnimi ali nepopolnimi pravnimi pravili) se lahko opre predvsem na (ustaljeno) sodno prakso. V kontekstu nove ureditve revizijskega odločanja problem samo še pridobiva pomen.

Najbolj splošno vzeto sodni senati različno odločajo zato, (a) ker ne vedo za drugačno odločanje drugih senatov, ali (b) če obstajajo med senati čvrsto zasidrana drugačna stališča o istem vprašanju (vedo, da drugi drugače mislijo, pa vztrajajo pri svojem). Prvih primerov je

neprimerno več kot drugih. Povzroča jih prav organiziranost Vrhovnega sodišča in utečene metode dela.

Vrhovno sodišče sestavljajo oddelki. Smisel take organiziranosti je lahko zgolj v tem, da se znotraj oddelkov zagotovi poenotenje sodne prakse. Taka organiziranost pa ima svoje pomanjkljivosti, ki se pokažejo v primerih prevelikih in (v nekaj manjši meri) tudi premajhnih oddelkov. Prevelik oddelek je neobvladljiv. Nikogar ni, ki bi imel pregled nad vsemi tekočimi zadevami in bi lahko opozarjal na divergentno sodno prakso. Za odstopajoče odločitve vodja oddelka zve šele, ko so že sprejete. Poleg tega ni nobene logike v tem, da bi se moral senat, ki je odločal kasneje, držati odločitve, ki jo je sprejel drug senat pred njim, samo zato, ker je bila po nekem naključju sprejeta prej. Pri majhnih oddelkih je problem v tem, da je senat, ki odloča o zadevah, naključno izbran in »gostujoči« člani senata (iz drugih oddelkov) včasih ne sodelujejo dovolj aktivno pri odločanju o zadevah, ki »niso njihove«.

Rešitev bi bila najbrž v tem, da bi bilo Vrhovno sodišče razdeljeno na senate, in ne na oddelke. Nemško Zvezno sodišče ima npr. 12 civilnih senatov s po sedmimi do devetimi sodniki. Vsakemu senatu je določena (in vnaprej objavljena) drugačna stvarna pristojnost. Senati zato praviloma ne posegajo na področje drugega senata. Na ta način je znotraj senatov zagotovljeno enotno odločanje. Isti sodniki pač odločajo v bistveno enakih primerih enako.

Zakon o sodiščih (ZS) je iz prejšnje ureditve, veljavne še v času nekdanje SFRJ, prevzel načelna pravna mnenja in pravna mnenja. Jasne distinkcije med njimi v ZS ni najti. V 1. točki 110. člena je rečeno le, da Vrhovno sodišče »sprejema načelna pravna mnenja o vprašanjih, ki so pomembna za enotno uporabo zakonov«, v 2. točki pa, da »sprejema pravna mnenja o vprašanjih sodne prakse«. Po eni strani si je težko predstavljati, da enotna uporaba zakonov ni kar se da tesno povezana z vprašanji sodne prakse, po drugi strani pa tudi, zakaj bi Vrhovno sodišče sprejemalo tudi taka pravna mnenja, ki niso pomembna za vprašanja sodne prakse. Pomembnost vprašanja za sodno prakso je torej nujen pogoj za sprejem tako načelnih pravnih mnenj kakor tudi pravnih mnenj in na tej podlagi ni mogoče potegniti ločnice med njimi. V praksi se zgornji določbi tolmačita tako, da se načelno pravno mnenje sprejme tedaj, ko (še) ni nobenega judikata o spornem vprašanju, pravno mnenje pa tedaj, ko je podlaga za njegov sprejem že sprejeti judikat.

Načelna pravna mnenja nastajajo po povedanem neodvisno od konkretnega primera. Zato se z njimi ustvarja situacija, v kateri Vrhovno sodišče na neki način izdaja splošne abstraktne pravne akte. To pa je z ustavnopravnega vidika najbrž lahko vsaj sporno, če že ne povsem nesprejemljivo. Vrhovno sodišče je postavljeno v vlogo razlagača predpisov, ne da bi ga k temu silila konkretna zadeva, v kateri mora odločiti na podlagi vloženega pravnega sredstva. Velik problem načelnih pravnih mnenj pa je tudi v tem, ker se z njimi odloči o pravem vprašanju, ne da bi se v sodni praksi sploh pokazalo, v čem je pravzaprav dejanski problem, in

ne da bi stranke imele kakršenkoli vpliv na njihovo oblikovanje. Pravica do izjave, utemeljena z določbo 1. odstavka 6. člena Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin terja, da se strankam omogoči, da vplivajo tudi na pravne zaključke sodišča. Kljub temu ni mogoče zanikati nekaterih praktičnih koristi, ki jih nudi možnost sprejemanja načelnih pravnih mnenj. Te so gotovo v tem, da ni treba čakati na sprejem ustrezne sodne odločbe. Odziv Vrhovnega sodišča na probleme sodne prakse je zato lahko hitrejši.

V praksi se je sprejemanje načelnih pravnih mnenj in pravnih mnenj praktično skoraj povsem opustilo. Pogosto se občna seja niti ne skliče v predvidenem terminu, ker ni o čem odločati.

8. Potreba po drugačnem postopku pri revizijskem odločanju

Postopanje Vrhovnega sodišča pri odločanju o dopustnosti predloga za dopustitev revizije in za odločanje o sami reviziji je urejeno pomanjkljivo in zastarelo.

Po sedANJI ureditvi je pričakovati, da bo isti sodnik (sodnik poročevalec) poročal v senatu trojice, ki bo odločala o dopustitvi revizije, kakor tudi v senatu, ki bo odločal o sami reviziji. To bi kazalo spremeniti. Na sodnikovo poročanje o dopustnosti revizije ne sme vplivati težavnost pravnih vprašanj, ki se jih bo moral lotiti v primeru dopustitve revizije, niti morebitna medijska ali drugačna občutljivost primera. Najprimerneje bi bilo, da bi se oblikoval poseben senat za odločanje o vseh civilnih in gospodarskih zadevah. Na ta način bi se zagotovila, vsaj v začetnem obdobju, tudi čim bolj enotna uporaba kriterijev za dopustitev revizij.

Po določbi 2. odstavka 346. člena ZPP, do katere pridemo s pomočjo določbe 383. člena ZPP, se postopek odločanja o sami reviziji odvija tako, da sodnik poročevalec pripravi poročilo za obravnavo na senatu. To poročilo je podlaga za sprejem odločitve na seji senata in brez obravnave (376. člen ZPP). Skoraj vsa teža reševanja zadeve je položena na njegova ramena.²⁵ Tak postopek je bil gotovo primeren za čas, ko je bilo Vrhovno sodišče preobremenjeno z zadevami. V na novo nastalih razmerah, ko bo odločanja o samih revizijah bistveno manj, terjalo in omogočalo pa bo bolj poglobljeno odločanje o zadevah, je tak način dela povsem neprimeren. Sodnik poročevalec bi moral zagotavljati le vse potrebne informacije za odločanje senata. Po udarek pri delu senata bi se moral premakniti od izreka odločitve na obrazložitev. Primerno bi bilo, da bi senat odločil o celotni vsebini odločbe, ne le o izreku.

V novih razmerah tudi ni več razloga, da pri odločanju o reviziji ne bi bila opravljena obravnavna. Ustna predstavitev argumentov strank lahko le prispeva k boljšemu razumevanju, v čem

²⁵ V glavah sodnikov in najbrž tudi strank je še vedno predstava, da prav sodnik poročevalec »reši« zadevo; tudi v merilih o pričakovanem obsegu dela sodnikov, ki ga je sprejel Sodni svet, šteje pri instančnih sodnikih le poročevalstvo v zadevi, ne pa tudi samo sodelovanje v senatu.

je spor med strankama, in k boljši odločitvi. Pri strankah pa tudi utrjuje prepričanje, da so bili njihovi argumenti slišani, da niso bili spregledani.

9. Potreba po enotnejši ureditvi postopkov pred Vrhovnim sodiščem

Če ni utemeljenega razloga, ki korenini v različni naravi samih zadev, se sodni postopki pred Vrhovnim sodiščem ne bi smeli razlikovati med seboj. Trenutna situacija pa je naravnost bizarna. Vrhovno sodišče je v številnih postopkih postavljeno celo v vlogo prvostopenjskega sodišča. To so npr. postopki po Zban-1, ZZavar, ZTFI, Zrev-2, ZPOmK-1. Ne le, da je vsak malo drugače urejen, kar otežuje položaj tako strankam kakor tudi Vrhovnemu sodišču, pač pa tudi ni videti, po kakšnem vzgledu so ti postopki naprteni prav Vrhovnemu sodišču. Če vzamemo npr. samo ureditev po ZPOmK-1 in jo primerjamo z ustrežno nemško ureditvijo, vidimo, da ni nikakršne podobnosti. Po našem zakonu odloča v postopku sodnega varstva Vrhovno sodišče Republike Slovenije v senatu treh sodnikov (56. člen).²⁶ Po ureditvi v nemškem Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen se lahko stranke zoper odločbo kartelnega organa (organa, pristojnega za varstvo konkurence) pritožijo na pristojno višje deželno sodišče (par. 63).²⁷ Zoper odločbo višjega deželnega sodišča je možna še t. i. dopuščena revizija (glede pravno pomembnih vprašanj) na Zvezno sodišče (Bundesgerichtshof). Tudi v drugih pravnih redih velja podobna ureditev. V Veliki Britaniji odloča o pritožbah zoper odločbe Office of Fair Trading posebno sodišče, Competition Appeal Tribunal. Zoper njegove odločbe je možna pritožba na Court of Appeal (oziroma Court of Session na Škotskem in Court of Appeal v Severni Irski) zaradi nepravilne uporabe prava. Sedanja ureditev ne samo, da počne prav nasprotno, kar se želi doseči z novelo ZPP-D, pač pa tudi povsem neutemeljeno zožuje pravice strank do sodnega varstva.

10. Sklep

Nova ureditev revizije, ki jo zaznamuje predvsem uvedba dopuščene revizije, je gotovo daljnosežnejša, kot se morda zdi na prvi pogled. Razbremenila bo tisti del Vrhovnega sodišča, ki odloča v pravnem postopku, in mu omogočila, da se bo ukvarjalo na dovolj poglobljen

²⁶ Tožnik v tem postopku ne more navajati novih dejstev in predlagati novih dokazov (57. člen). V 58. členu je določeno, da (Vrhovno) sodišče preizkusi odločbo urada v mejah tožbenega zahtevka in mejah razlogov, ki so navedeni v tožbi, pri tem pa po uradni dolžnosti pazi na bistvene kršitve določb postopka v skladu s tretjim odstavkom 27. člena Zakona o upravnem sporu (Uradni list RS, št. 105/06), v 59. členu pa, da odloča praviloma brez obravnave.

²⁷ Višje deželno sodišče razižče dejansko stanje po uradni dolžnosti, torej tudi mimo predlogov strank, ki sicer po izrecni zakonski določbi lahko navajajo tudi nova dejstva in nove dokaze (1. odstavek par. 63).

način z bistvenimi vprašanji sodne prakse. Vrhovno sodišče bo s tem prevzelo izjemno odgovornost za delovanje celotnega sodnega sistema in s tem pravne države sploh. Pri tem bo morale s pretanjenim občutkom za pravo mero tehtati med interesi strank v posameznih revizijskih zadevah in interesi pravnega sistema. Najprej bo morale rešiti marsikatero praktično težavo, ki se že kaže ali se bo še pokazala ob udejanjanju novega sistema dopuščene revizije. Da bi svojo vlogo najvišjega sodišča v državi lahko uspešno opravičila tudi v očeh javnosti in strank postopka, pa bo najbrž treba temeljito razmisliti o drugačnih metodah dela in o drugačni organiziranosti.

Literatura

- H. W. Fasching, Lehrbuch des oesterreichischen Zivilprozessrechts, 2. izdaja, 1990.
Rosenberg/Schwab/Gottwald, Zivilprozessrecht, 16. izdaja, 2004.
Rechberger – Simotta, Zivilprozessrecht. Erkenntnisverfahren, 6. izdaja, 2003.
A. Galič, Novela zakona o pravdnem postopku (ZPP-D), Pravna praksa, št. 22/2008.
A. Galič, Za reformo revizije v pravdnem postopku, Pravna praksa, št. 43/2007.
D. Wedam - Lukić, Ali naj bo dovoljenost revizije v »diskreciji« vrhovnega sodišča?
Pravna praksa, št. 36/2007.
L. Ude, Reforma revizije in zahteva za varstvo zakonitosti, Podjetje in delo, št. 7/2007.
Poročevalec DZ, št. 21/2008.